

Nowe stanowiska kusakowatych (*Coleoptera: Staphylinidae*:
Xantholininae, Staphylininae, Tachyporinae)
w południowej Polsce

New records of some rove beetles (*Coleoptera: Staphylinidae: Xantholininae,*
Staphylininae, Tachyporinae) in southern Poland

TADEUSZ WOJAS

Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody Wydziału Leśnego AR, Al. 29 Listopada 46,
31-425 Kraków; e-mail: twojas@ar.krakow.pl

ABSTRACT: The paper contains data about new localities of ten rare or fairly rare rove beetle species (*Staphylinidae*) in southern Poland. The mentioned species are: *Xantholinus roubali* COIFF., *Ocypus macrocephalus* (GRAV.), *Ocypus fuscatus* (GRAV.), *Euryporus picipes* (PAYK.), *Quedius brevicornis* (THOMS.), *Quedius xanthopus* ERICHS., *Quedius subunicolor* KORGE, *Quedius boopoides* MUNST., *Quedius reitteri* GRID., and *Lamprinodes saginatus* (GRAV.).

KEY WORDS: *Coleoptera, Staphylinidae*, new records, Poland.

Kusakowate (*Staphylinidae*) to najliczniejsza gatunkowo rodzina chrząszczy w Polsce. Jednak do niedawna należała ona do najślabiej poznanych, zarówno pod względem biologii jak i rozmieszczenia na terenie kraju. Świadczy o tym choćby znaczna liczba gatunków (prawie 50) wykazanych z Polski po raz pierwszy w ostatnich latach (KUBISZ, KUBASIK 2000). Ponadto dla gatunków wcześniej z Polski wykazywanych opublikowano kilkaset nowych stanowisk. Mimo to, znajomość rozmieszczenia niektórych gatunków lub grup systematycznych jest nadal niekompletna, a wiedza o faunie niektórych regionów kraju np. Kotliny Nowotarskiej – niedostateczna. W niniejszym

opracowaniu przedstawiono nowe stanowiska rzadkich lub częściej spotykanych gatunków – dla tych ostatnich podano je z regionów, z których nie były dotychczas wykazywane.

Xantholinus (s. str.) *roubali* COIFFAIT, 1956

Gatunek znany z kilku krajów środkowej Europy, zasiedlający przede wszystkim brzegi rzek (KOCH 1989). Z kraju znany z zaledwie kilku stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1980; NOWOSAD 1990; BOROWIEC 1991). Przeważnie łowiony na siedliskach kserotermicznych.

- Wyżyna Krakowsko-Częstochowska: Kraków - Mydlniki, 13 XI 1996 – 1 ♂, wysiany ze ściółki na porośniętym krzewami zboczu kserotermicznym;
- Wyżyna Miechowska: Szczepanowice, 24 IV 1996 – 1 ex., na kserotermicznej skarpie.

Oba nowe stanowiska leżą w regionach, z których *X. roubali* nie był dotychczas wykazany.

Ocypus (*Goerius*) *macrocephalus* (GRAVENHORST, 1802)

Środkowoeuropejski, reglowy gatunek górski, w Polsce znany z kilkunastu stanowisk, od Sudetów Zachodnich po Bieszczady. Nieczęsto i pojedynczo znajduwany w lasach pod kamieniami, opadłymi liśćmi, leżącymi fragmentami drzew, wśród mchów i w grzybach (BURAKOWSKI i in. 1980).

- Wyżyna Krakowsko-Częstochowska: Grzbiet Tenczyński, Nielepice ad Kraków, 21 VI 2005 – 1 ex., na ziemi w buczynie.

Jest to jedyne współczesne stanowisko w Polsce leżące poza obszarami górkimi; gatunek ten nie był w ogóle wykazywany z wyżyn Polski. Nowo odkryte stanowisko poszerza listę gatunków górskich w faunie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej.

Ocypus (*Pseudocypus*) *fuscatus* (GRAVENHORST, 1802)

Gatunek eurosyberyjski, w Polsce odnotowany na ponad 20 stanowiskach (BURAKOWSKI i in. 1980). Niedawno wykazany z Puszczy Boreckiej (MELKE, MACIEJEWSKI 1999) oraz Puszczy Białowieskiej (SMOLEŃSKI, SZUJECKI 2001).

- Tątry Wysokie: Gęsia Szyja, 3 IX 2005 – 1 ex., pod kamieniem na skraju boru świerkowego, 1350 m n.p.m.

Z Tatr wykazywany ogólnikowo w XIX w. Stanowisko to potwierdza występowanie *O. fuscatus* w Tatrach.

Euryporus picipes (PAYKULL, 1800)

Gatunek europejski, na ogół rzadko i pojedynczo odławiany, zamieszkujący wilgotne, także torfiaste lasy, zwłaszcza o charakterze pierwotnym. W kraju znany z około 20 stanowisk (BERCIO, FOLWACZNY 1979; BURAKOWSKI i in. 1980), jednak znaczna część danych o jego występowaniu pochodzi sprzed drugiej wojny światowej. Niedawno wykazany z Roztocza (STANIEC 1996), Beskidu Małego (PAŚNIK 1998) i Puszczy Białowieskiej (SMOLEŃSKI, SZUJECKI 2001).

– Kotlina Nowotarska: Harkłowa, 17 VIII 2005 – 1 ex., wysiany ze ściółki torfiastego boru świerkowo-sosnowego.

Nowy dla Kotliny Nowotarskiej.

Quedius (Microsaurus) brevicornis (THOMSON, 1860)

Rzadko spotykany europejski gatunek, związany ze starszymi, dziuplastymi drzewami z gniazdami ptaków i owadów. W Polsce znany z kilkunastu rozproszonych stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1980). Ostatnio wykazany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996), rezerwatu „Bukowica” na Górnym Śląsku (MELKE i in. 1998), Siostrzytowa na Wyżynie Lubelskiej (STANIEC 2003) oraz rezerwatu „Dęby w Krukach Paśleckich” na Warmii (BYK A., BYK S. 2004).

– Wyżyna Krakowsko-Częstochowska: Kraków - Śródmieście, 23 X 2005 – 1 ex., wieczorem w mieszkaniu, prawdopodobnie zwabiony do światła.

Z Wyżyny Małopolskiej dotychczas nie notowany. Miejsce odłowu sąsiaduje z ogrodem klasztornym, gdzie rosną stare drzewa liściaste i gnieździ się m.in. puszczyk (*Strix aluco* L.).

Quedius (Microsaurus) xanthopus ERICHSON, 1839

Gatunek eurosyberyjski, zamieszkujący obszary leśne, w Polsce dość często, choć pojedynczo znajduwany, znany z ponad 20 stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1980; SMOLEŃSKI 1996; SZUJECKI 1996; MELKE, MACIEJEWSKI 1999; SMOLEŃSKI, SZUJECKI 2001; BYK A., BYK S. 2004).

– Beskid Zachodni: Gorce, Kiczora, 2 VIII 2005 – 2 exx., pod zmurszałą korą jodły, około 1100 m n.p.m.

Z Beskidów Zachodnich wykazany tylko w XIX w., z Beskidu Śląskiego i Żywieckiego; z Gorców nie notowany. Obecne stanowisko znajduje się na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego.

Quedius (s. str.) *subunicolor* KORGE, 1961

Górski gatunek europejski, w Polsce rzadko spotykany, przeważnie w strefie alpejskiej i subalpejskiej. Większość danych o jego rozszedleniu pochodzi z Sudetów z XIX w. W Karpatach notowany jedynie w okolicach Przemyśla i w Bieszczadach (BURAKOWSKI i in. 1980).

– Beskid Zachodni: Gorce, Kiczora, 2 VIII 2005 – 1 ex., pod kamieniem w borze świerkowym, około 1150 m n.p.m.

Nie wykazywany dotychczas z tej części Karpat; omawiane stanowisko znajduje się w Gorczańskim Parku Narodowym.

Quedius (*Raphirus*) *boopoides* MUNSTER, 1922

Higrofilny gatunek europejski, zasiedlający mokre łąki, moczary i torfowiska, rzadko w Polsce poławiany, znany dotychczas z dziesięciu stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1980; NOWOSAD 1990; KUBISZ, MELKE 1994; SZUJECKI 1996; KUBISZ i in. 1998; MELKE, MACIEJEWSKI 1999; SMOLEŃSKI 1999; SMOLEŃSKI, SZUJECKI 2001). Podaję dwa nowe stanowiska tego gatunku:

– Sudety Zachodnie: Góry Bystrzyckie, torfowisko „Zieleniec”, 19 VI 2002 – 1 ex., wysiany ze ściółki na torfowisku wysokim;

– Beskid Zachodni: Gorce, Kiczora, 2 VIII 2005 – 1 ex., na podmokłej polanie śródleśnej, na skraju boru świerkowego, 1220 m n.p.m.

Nie był dotąd wykazany z Sudetów; z Beskidów podany z okolic Wadowic, bez sprecyzowania miejsca odłowu. Stanowisko w Gorcach jest położone na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego. W Polsce zapewne szerzej rozszedlony, do odszukania zwłaszcza na torfowiskach sfagnowych.

Quedius (*Raphirus*) *reitteri* GRIDELLI, 1925

Kserofilny gatunek środkowo- i południowoeuropejski, znajduwany w mchach, także na podłożu wapiennym (KOCH 1989). Z Polski wykazany z niespełna 10 stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1980; PAŚNIK 1997, 1998; MELKE, MACIEJEWSKI 1999).

– Wyżyna Krakowsko-Częstochowska: Klucze ad Olkusz, 22 VI 1994 – 1 ex., na siedlisku kserotermicznym, leg. D. KUBISZ.

Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Lamprinodes *saginat* (GRAVENHORST, 1806)

Gatunek europejski, w Polsce znany z około 10 rozproszonych stanowisk, rzadko i pojedynczo łowiony. Zasiedla biotopy suche na terenach otwartych i w prześwietlonych lasach; uważany za gatunek myrmekofilny (BURAKOW-

SKI i in. 1980; KOCH 1989). Ostatnio wykazany ze Słowińskiego Parku Narodowego (SMOLEŃSKI 1999) i z Puszczy Białowieskiej (SMOLEŃSKI, SZUJECKI 2001).

– Wyżyna Małopolska: Płaskowyż Proszowicki, Jaksice, 17 V 1996 – 1 ex., na odkrytym, ciepłym i suchym zboczu, w sąsiedztwie licznych, niewielkich mrowisk.

Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

SUMMARY

The knowledge of the distribution of rove beetles (*Coleoptera: Staphylinidae*) in Poland still remains incomplete although recently almost 50 species have been recorded for the first time in Poland and for several hundred species new localities have been published. The author gives new records for ten rare or more frequent species from southern Poland: *Xantholinus roubali* COIFF., *Ocypus macrocephalus* (GRAV.), *Ocypus fuscatus* (GRAV.), *Euryporus picipes* (PAYK.), *Quedius brevicornis* (THOMS.), *Quedius xanthopus* ERICHS., *Quedius subunicolor* KORGE, *Quedius boopoides* MUNST., *Quedius reitteri* GRID., and *Lamprinodes saginatus* (GRAV.). The occurrence of *Quedius brevicornis* in the centre of a big city, namely Kraków, could prove the great importance of parks with old trees, especially those with hollows in trunks. Equally interesting is the first record of *Ocypus macrocephalus* outside montane regions in Poland.

PIŚMIENNICTWO

- BERCIO H., FOLWACZNY B. 1979: Verzeichnis der Käfer Preußens. Parzeller & Co., Fulda. 369 ss.
- BOROWIEC L. 1991: Nowe stanowiska polskich *Xantholininae* (*Coleoptera, Staphylinidae*). Wiad. entomol., **10**: 186.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1980: Chrząszcze – *Coleoptera*, Kusakowate – *Staphylinidae*, część 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa. XXIII, **8**: 1-272.
- BYK A., BYK S. 2004: Chrząszcze saproksylofilne próchnowisk rezerwatu „Dęby w Krukach Pasłęckich”. Parki nar. Rez. Przyr., **23**: 555-580.
- KOCH K. 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, Bd. 1. Goecke & Evers, Krefeld. 440 ss.
- KUBISZ D., KUBASIK W. 2000: Nowe dla fauny Polski gatunki owadów (*Insecta*) opublikowane w latach 1990–1999 w „Wiadomościach Entomologicznych”. Wiad. entomol., **19**: 37-50.
- KUBISZ D., MELKE A. 1994: Rzadkie i nowe dla fauny Polski *Staphylinidae* (*Coleoptera*). Część II: *Staphylininae*. Wiad. entomol., **13**: 33-40.
- KUBISZ D., SZWAŁKO P., WOJAS T. 1998: Materials to the fauna of *Coleoptera* of the Western Bieszczady Mts. (Polish Eastern Carpathians). Roczn. Muz. Górnośl. (Przyr.), **15**: 5-15.

- MELKE A., MACIEJEWSKI K. 1999: Badania nad chrząszczami (*Coleoptera*) Puszczy Boreckiej. Część V. Kusakowate (*Staphylinidae*). Wiad. entomol., **18**: 143-151.
- MELKE A., SZAFRANIEC S., SZOŁTYS H. 1998: Saproktyliczne kusakowate (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) rezerwatów przyrody województwa katowickiego. Nat. Siles. Super., **2**: 73-79.
- NOWOSAD A. 1990: *Staphylinidae* (*Coleoptera*) gniazd kreta *Talpa europaea* L. w Polsce. UAM, Poznań. 254 ss.
- PAŚNIK G. 1997: Interesujące i rzadkie dla fauny krajowej gatunki kusakowatych (*Coleoptera*: *Staphylinidae*). Wiad. entomol., **16**: 69-74.
- PAŚNIK G. 1998: Kusakowate (*Coleoptera*: *Staphylinidae*) Beskidu Małego. Roczn. Muz. Górnośl. (Przyr.), **15**: 57-78.
- SMOLEŃSKI M. 1996: Kolekcja M. KŁAPACZA – *Coleoptera* – *Staphylinidae*. Część II. Wiad. entomol., **15**: 13-21.
- SMOLEŃSKI M. 1999: Kusakowate (*Coleoptera*: *Staphylinidae*) borów bazyńowych (*Empetro nigri-Pinetum*) Mierzei Łebskiej w Słowińskim Parku Narodowym. Wiad. entomol., **18**: 207-222.
- SMOLEŃSKI M., SZUJECKI A. 2001: Waloryzacja lasów Puszczy Białowieskiej na podstawie struktury zgrupowań *Staphylinidae* (*Coleoptera*). [W:] SZUJECKI A. (red.): Próba szacunkowej waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej metodą zoindykacyjną. Wydawnictwo SGGW, Warszawa: 105-176.
- STANIEC B. 1996: Kusakowate (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) nowe dla Roztocza. Wiad. entomol., **15**: 55-56.
- STANIEC B. 2003: Morphology of the mature larva and pupa of *Quedius brevicornis* (THOMSON, 1860) (*Coleoptera*: *Staphylinidae*). Ann. zool., **53**: 673-680.
- SZUJECKI A. 1996: Kusakowate (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) Bieszczadów Zachodnich. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. 224 ss.